

TANRI AİLESİNE ADANMIŞ BİR ADAK ÇİVİSİ

Şengül AYDINGÜN* - Fatma BULGAN

Resim 1: Tanrı ailesi ön.

Resim 2: Tanrı ailesi arka.

Müze Envanter numarası: 2.3.93

Heykel Uzunluğu: 5,8 cm

Sap uzunluğu: yak.14 cm.

Genişlik : 4,4 cm

Kalınlık: 1,1 cm.

Müzeeye Geliş Tarihi: 08.07.1993

Müzeeye Geliş Şekli: Satın alma (Kemal Dilek tarafından müzeeye satılmıştır)

Durumu: Sap kısmından onarımlı.

Bu yazının konusunu Gaziantep Müzesi Koleksiyonunda bulunan şimdiye kadar hiçbir benzerine rastlanmayan beş adet insan betiminin tek bir gövdede bütünleşmesinden oluşan adak çivisi şeklinde tasarlanmış bronz bir heykelcik oluşturmaktadır¹.

Adak çivisi biçimli heykelcik satıcının verdiği bilgilere göre, Kahramanmaraş İli'nin Merkez İlçesi'ne bağlı bir köy olan Hasancıklı'dan gelmektedir. İki parça halinde ve onarılmış heykelcik, Gaziantep Müzesi envanter kayıtlarında, boyutlarının küçüklüğü ve gövdesinin iğne biçimli gelişinden olması nedeniyle, iğne olarak kaydedilmiştir. Heykelciğin alt kısmı, yapı-adak çivisi biçimde olduğundan uzun ve sivridir². Bir yere saplanmak üzere hazırlandığı anlaşılan adak çivisi³, eritilen balmumu-kaybolan kalıp döküm tekniği ile yapılmış ve alt tarafı dövülerek sivriltilmiştir.

Bronzdan yapılmış heykelcik grubunda beş adet insan betimi görülmektedir. Ayrıca insan betimlerinin her iki yanda başsız küçük çıkıntılar vardır. Figürler kolları ile birbirine sarılmış gibi betimlenmiştir. Arkadan bakıldığında ise tam ortadaki büyük figürün, kollarıyla sağında ve solunda yer alan figürlere

anaç bir şekilde sarıldığı anlaşılmaktadır. Bu figürün baş biçimi ve göğüslerinin varlığı onun bir kadın olduğunu göstermektedir. Beşli insan grubundan soldan ilk ve sağdan ikinci figür arkaya doğru dönüktür. Figürlerin yüzlerinde iri gözler, büyük burun ve kulaklar dışında ayrıntı yoktur. Uzun ve kalın boyunları belirgindir. Gövdeler kolların hemen altından itibaren silindirik bir biçimde aşağıya doğru uzun ve tek parça halinde inmekte, aşağıda el ayası biçiminde, içe doğru kavisli gelerek diğer gövdelerle birleşmektedir. Yüzü arkaya bakmakta olan figürlerin gövdeleri de arkaya dönüktür. Arkaya bakan soldan birinci figürün sol kolu göğsü üzerine doğru kıvrılmıştır.

Figürlerde yuvarlak başlar, iri patlak gözler, kulaklar ve silindirik uzun ince gövde ortak özelliktir. Yalnızca merkezde yer alan kadın figürünün başlığı, üst gövdesi ve iri görünümü ile diğerlerinden farklıdır. Tam ortada yer alan bu büyük figür, üçgen başlığı, geniş verev biçimli üst gövdesi ve kabartma göğüs çıkıntıları ile otoriter bir görünümündedir. Bu durum onu daha görkemli ve önemli kılmaktadır. Büyük figürünün üçgen sivri başlığı ona, "tanrıçalık" vasfını veren tek özelliğidir. Adak çivisi biçimli heykelciğe ait beş figürün genel fizyonomi özellikleri heykelciğin Anadolu'lu olduğunu gösteren kanıtlardandır.

Bilimsel kazılardan ziyade çok satın alma eser olarak müzeler ve özel koleksiyonlarda karşımıza çıkaran ve giderek sayıları artan yapı-adak çivisi⁴ ya da yalnızca adak çivisi biçimli, M.Ö. 2. binin başlarında üretilmiş Tanrı heykelcikleri, genel olarak döküm tekniği ile üretildiğinden birbirlerine çok benzemektedir⁵. Ancak, heykelciklerin boyutlarının, kol duruşlarının, yüz ayrıntılarının ve başlık detaylarının farklı olması, bunların her birinin değişik tanrısal kimlikleri yansıtır olabileceğini de gösterebilmektedir⁶. Tanrılar/tanrıçalar özel sembolleri, giyimleri, hayvanları,

atribüleri ile ayırt edilirler. Yapı-adak çivisi biçimli tanrı ya da tanrıça heykelciklerinde pek fazla sembol yer almamaktadır. Bu nedenle, çivi yazılı metinlerde, bu tür tanrıların kimliklerini tanımlamak oldukça zordur.

Sivri başlıklar tanrı/tanrıçanın kimliği hakkında net bir bilgi vermese de, yüceliğinin kanıtı olup, tarihleme konusunda yardımcı olabilen en dikkate değer ayrıntılardan birisidir. Şimdiye kadar yayınlanmış yapı-adak çivisi gövdeli tanrı heykelciklerinin hemen hepsinde sivri başlık⁷ yaygın olarak kullanılır. Bunlar arasında göğüslerinden dolayı tanrıça kimliğiyle karşımıza çıkan tek örnek olan Tilmen Höyük heykelciğidir⁸.

Ancak, Gaziantep koleksiyonunda yer alan heykelciğimizin en büyük figürü olan tanrıçanın başlığı daha çok taca benzemektedir. Taç tarzı biçimlendirme, Anadolu heykel sanatında Erken Tunç Çağı sonlarından itibaren görülen hiyerarşik yapısal değişimlere işaret etmektedir⁹. Sivri başlıklar Erken Tunç Çağı sonrasında Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Devrinin erken safhasının Kaniş-Karumunun II. tabakasından itibaren Anadolu'nun yerli figür¹⁰ üslubunda sıkça görülmeye başladığı ve giderek Asur Ticaret Kolonileri Devrinin geç safhası Kaniş-Karum'un Ib katı ile çağdaş olan kurşun figürler ve taş kalıplarında çeşitlenerek yaygınlaştığı anlaşılmaktadır¹¹.

Heykelcik grubundaki figürlerin iri patlak gözleri ve üçgen burnunun işlenişi yanında, kurşun figürler gibi kalıp dökümle üretilmiş olması, Asur Ticaret Koloni Çağına damgasını vurmuş dinsel amaçlı kullanıma yönelik olarak üretilen, kurşun figürlerini çağrıştırmakta ve onların kalıplarında da görülen "evlerin koruyucu tanrı" tiplerine benzerliğiyle dikkat çekmektedir¹².

M.Ö. 20 yüzyılda başlayan kurşun figürlerin üretimi, Asur Kolonileri Çağının sonunda M.Ö. 18. yüzyılda biterken, "koruyucu tan-

rıların" görevlerinin aniden bitmediği, Hitit dininin ve temsili sanatının vazgeçilmez öğelerinden biri olarak devam ettiği bilinmektedir¹³. Koruyucu tanrıların görevini bu dönemden sonra, Eski Hitit'te yapı-adak çivisi biçimli tanrılar üstlenmiş olmalıdır. Adak çivisi gövdeli heykelcikler, yapıların dört köşesinin temellerine konulmak üzere üretildiğinden, "koruyucu tanrı" betimleri olan kurşun figürinlerin üslup etkisini de oldukça yoğun taşıdıklarından, onların yerini kolaylıkla almış olabilirler¹⁴.

Bugüne kadar bilinen yapı-adak çivisi tarzındaki heykelcikler genellikle tek bir tanrı ya da tanrıçayı temsil etmektedir. Bir kaç ender örnek olarak ikili tanrı/tanrıça çifti ya da tanrı/tanrıça/çocuğun beraber betimlendiği aile olabilecek üçlü örneklerde bilinmektedir. Ancak, bunlar Mezopotamya üretimleridir¹⁵. Gaziantep Müzesi'nde korunan Hasancıklı Heykelciği'nin en büyük farkı, ilk kez beş kişilik büyük bir grup tanrı ya da tanrı ailesini temsil ediyor olmasıdır. Bu eser, beşli kompozisyonuyla akla ilk Yazılıkaya'da A Odası'nın arka duvarındaki tanrı ailesi sahnesini getirmektedir. Burada iki dağ tanrısı üzerinde ayakta duran Hava Tanrısı'nın karşısında, eşi Arinna'nın Güneş Tanrıçası ve onun arkasında oğlu Şarruma, leoparlar üzerinde görülürken, kızı Mezzulla ve kız torunu olması muhtemel bir tanrıça çift başlı bir kartalın biraz yukarısında betimlenmişlerdir¹⁶.

Hasancıklı adak çivisi biçimli heykel grubunun beşli tasarımı da bize Yazılıkaya'daki beş kişilik tanrı ailesini hatırlatmakta ve elimizdeki bu örneğin de Arinna'nın Güneş Tanrıçası ile Hava Tanrısı ailesine ait olabileceğini ihtimalini akla getirmektedir. Burada tanrıçanın büyük betimlenmesi, Anadolu'da binlerce yıldır devam eden ana tanrıça geleneğinin hala devam etmekte olduğunu göstermektedir. Her ne kadar Hititlerle birlikte

erkek tanrılar tanrıçaların önüne geçse de, M.Ö. 2. binde yaşamış Anadolu halklarının panteonunda (Huri-Mitanni- Hatti ve Hitit) yine de en büyük tanrı aslında Güneş Tanrıçası/Arrinna'nın Güneş Tanrıçası'dır. Heykelciği dikkatli bakıldığında en sol ve en sağdaki figürlerin yanlarında yer alan küçük çıkıntılar ile merkezden dışarı doğru açılan bir güneş ışını demeti biçiminde tasarlandığı fark edilir.

Eserin Kahramanmaraş Hasancıklı'tan geliyor olması, hem tarihleme hem de Mama Ülkesi'nin lokalizasyonuna katkıda bulunabilecek veri olması açısından, ayrıca önem kazanmaktadır. Çünkü geçmiş yıllarda yine Hasancıklı'da ele geçen bir mızrak ucu üzerinde Mama Kralı Anum-Hirbi'nin adı geçmektedir. Kaniş Kralı Warşama'ya yazdığı mektup ile tanınan, Mama Kralı Anum-Hirbi'nin Asur Ticaret Koloni Çağında, Kaniş'le ortak bir sınırı paylaşan Güney Doğu Anadolu'da yerel bir kral olduğu anlaşılmaktadır¹⁷. Anum-Hirbi'nin ülkesinin yeri belirgin değildir. V. Donbaz tarafından okunan ve Gaziantep Müzesi koleksiyonunda korunan bu mızrak ucunda Anum Hirbi'nin adının bir kez daha geçmesi¹⁸ ve adak-çivisi biçimli heykelciğimizin söz konusu mızrak ucuyla birlikte Hasancıklı'tan gelmesi oldukça ilginçtir.

Bu nedenle Hasancıklı'nın adak biçimli heykelciğini, Arinna'nın Güneş Tanrıçası'nın ailesine ait Huri Mitanni geleneği etkileri taşıyan çok ünik bir sanat eseri olarak görmekteyiz. Bunun yanında adak heykelciğini, kendi türünde şimdiye kadar bilim dünyasınca tanınan en eski üretimli örneklerden biri olma özelliğini taşıdığı kanısındayız. Heykelciğin, Asur Ticaret Koloni Çağı ile Eski Hitit Döneminin başları arasındaki dönemde (M.Ö. 18. yüzyıl ve öncesi) belki de yerel bir (MAMA?) krallığın sanatçıları tarafından üretilmiş olabileceğini de göz ardı etmemek gerektiğini düşünmekteyiz.

SUMMARY

The subject of this paper is about a votive nail coming from the Hasancikli village of Kahramanmaraş. The votive nail belongs to Gaziantep Museum's collection and it is a unique work depicting a group of bronze statuettes. The nail consists of five human depictions united to a single trunk. The fact that in the same village a spear head was found previously with the written name of the king Anum-Hirbi of the Kingdom of Mama gave this statuettes more significance. The five persons depicted in the statuettes remind the family of Gods from Yazilikaya. With its sun ray like design this art work makes us believe that the family of sun goddess of Arinna and her family is depicted. It carries the effects of Huri-Mitanni artistic tradition. And it is definitely a unique design. Also it is one of the oldest examples of its kind. We believe that it was produced by a local artist (maybe from Mama Kingdom), from a time line of Assyrian Commercial Colonies Period and Early Hittites Period, (18 century B.C. or earlier)

NOTLAR

* Yrd. Doç. Dr. Şengül AYDINGÜN, Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Kocaeli/TÜRKİYE.
sengulaydingun@kou.edu.tr,
sengul@aydingun.com

Fatma BULGAN, M.A Arkeolog, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep/TÜRKİYE.

Söz konusu eser üzerinde ilk bilimsel inceleme Fatma Bulgan'ın "Gaziantep Müzesi Tunç Çağı İğneleri" konulu yüksek lisans tezi sırasında gerçekleşmiş, daha sonra eserin ünüklüğü dikkate alınarak tek başına yayınlanmasına karar verilmiştir.

¹ Bu makalenin hazırlanışı sırasında desteklerini esirgemeyen değerli hocamız Prof. Dr. M. Darga'ya teşekkür ederiz.

- ² Gövde uçları sivri olarak sona eren heykelciklerinin bir yere yerleştirilerek ya da sokularak durması için çivi, kama ya da çubuk şeklinde yapılmış olabileceği sanılmakta ve bunların Hititlerin temel- yapı ritüeli metinlerinde daha çok Huri gelenekleriyle ilintili (CTH 412-415) olarak söz edilen çiviler olabileceği düşünülmektedir (Darga 1992: 34, 40,42,46). Ancak, Hitit yerleşmelerinde yapılan bilimsel kazılarda ortaya çıkarılan yapıların köşe temelleri açılmadığından insitu durumda bir temel-yapı çivisi henüz ele geçmemiştir. Darga, tarafından sunulan bu önerinin dikkate alınacağını umuyoruz (Darga 1985: 32-50).
- ³ Yapı-adak çivisi biçimli tanrı ve tanrıça heykelciklerinin Eski Hitit Dönemine ait ve Güney Doğu Anadolu kökenli olabileceği A. M. Darga tarafından belirtilmektedir (Darga, 1992: 34).
- ⁴ Yapıların temel- adak armağanı olabileceği düşünülen tanrı/tanrıça heykelciklerinin ilk örneklerine Mezopotamya'da (Ellis 1968) Erhanedan Dönemi III'de, Tello'da (Parrot 1948: 56,75; Hoffmann 1964: 56) Uruk'ta (Stromenger 1964: 414, pl.146) rastlanılmaktadır. Anadolu'da Hititlerin ilk döneminde yaygın olduğu anlaşılan bu tür heykelciklerin kullanım etkilerinin M.Ö. 1. bine kadar indiği Lidya'nın başkenti Sardes'te Bintepeleler 89 nolu tümülüste ele geçen iki bronz heykelcikten anlaşılmaktadır (Kökten Ersoy 1998: 118, fig 6.).
- ⁵ Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Çağından itibaren özellikle döküm tekniği ile yapılmış maden eserler konusunda çeşitli sanat okullarının varlığı bilinmektedir. Bu atölyelerden birisinin Kültepe Ib katındaki bir evin odası olduğu 1971 yılı kazılarında ortaya çıkarılmıştır (Emre 1971: 159).

- ⁶ Hitit dini çok tanrılı bir dindir ve panteonun içinde binlerce tanrı ve tanrıça vardır. Hititler kendilerini "LIM DINGIR meš" Bin Tanrılı olarak tanımlayan bir halktır. Cem Karasu tarafından sunulan bir konferansta, "bin tanrı" sözünün geçtiği yerler olarak, CTH 324-1. versiyon KUB XVII 10. öykü 1 satır 19; CTH 42 KBo V 3 ve HKM 81 (Mşt.75/64) verilmiştir (Karasu 1997: 175-192).
- ⁷ Sivri külahlı başlık Anadolu'da İTÇ I'de İkiştepe ve Ulutepe'de (Alkım 1981: lev.7; Bilgi 1986: 75, 2001: 84; Gündoğan-Aydınğün 2003: lev.30.d; Dönmez 2000: 56, lev.30) İTÇ II'de Çaykenar'da (Peet 1909: 145-148; Thimme 1976: 567-568; Gündoğan-Aydınğün 2003: lev.36, 40) İTÇ II/III'de Alişar (Bittel 1934: taf. IX,4; Osten 1937: 177-180; Gündoğan-Aydınğün 2003: lev.88 a,e, 89 a), Karayavşan'da (Gündoğan-Aydınğün 2003: lev.86, a,b ; Kulaçoğlu 1992: 79), Ahlatlıbel'de (Koşay 1934: 81 Aydınğün 2003: lev. 80 c, d, f, g, Kulaçoğlu 1993:83), Koçumbeli'nde (Gündoğan-Aydınğün 2003: lev.83 f,g.) İTÇ III'de ise Karaoğlan'da (Gündoğan-Aydınğün 2003: lev. 95, c,d; Kulaçoğlu 1993: 187), Troia'da (Schliemann 1884: 157; Aydınğün 2003: lev.92 b) bulunan figürin ve idollerden tanınmaktadır.
- ⁸ Adak çivisi biçimli tanrıça heykelciklerinin başlarında, sepet (Black ve Green 1998: 47, pic.38; Caubet 1998: 90), uzun saçlar (Hoffmann 1964: 56;) kuş (Bittel 1979) diskus (Emre 1993: taf.23,4-7; Neve 1993:37, abb.94), sivri külah (Alkım 1968: taf. 142; Duru 2003: 125 lev.37/2; Esin 1969: 64.) gibi değişik sembol ve başlıklarla karşılaşılr.
- ⁹ Gündoğan-Aydınğün 2003: 93-96; 2006: 19-40.
- ¹⁰ Sivri külahlı enine yivli başlıklar yalnızca, Asur Ticaret Koloni Çağının kurşun figürinlerinde değil, pişmiş toprak figürin (Emre 1971: 161 lev. XIV) ve eski Anadolu grubuna ait mühür baskılarında da görülmektedir (N. Özgüç 1965). Bu çağdan sonraki Hitit sanatında örnekleri çoğalmıştır.
- ¹¹ Emre 1971: 55-61; N. Özgüç 1979; Gökçen-Koca 2006).
- ¹² bkz. Emre 1971; Özgüç 2002b: 469-467; Özgüç 2005: 238, 247.
- ¹³ Özgüç 2005: 247.
- ¹⁴ Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri çağı ile Hitit döneminde yaygın olan koruyucu tanrı modelinin ilk kez İTÇ'nda ortaya çıkmaya başladığı ve bu dönemin sonuna doğru figürin biçiminde yaygınlaştığı yaptığımız çalışmalar sonucunda ortaya konulmuştur (Aydınğün 2005: 35). Asur Ticaret Kolonileri Çağında kurşun figürinlerin üstlendiği koruyucu ev tanrıları, Anadolu'da Hititlerin ilk döneminde çivi biçimli gövdeli heykelciklerle sürmüştür. 6 nolu dipnotta da açıklandığı gibi çivi gövdeli heykelciklerin kullanım etkilerinin M.Ö. 1. bine kadar indiğı, Lidya'nın başkenti Sardes'te Bintepeler 89 nolu tümülüste ele geçen, iki adet çivi gövdeli bronz heykelcikten anlaşılmaktadır (Kökten Ersoy 1998: 118, fig 6.). Ancak, burada durum biraz değişmiş ve doğal olarak heykelciklerin tipi, döneminin özelliğı olan Frig-Pers tipini yansıtırken, diğeryanda kimlikleri de değişmiştir. Söz konusu çivi gövdeli bronz heykelcikler, tümülüste ele geçen savaş arabasının kapı menteşesinde yer aldığından, ev yerine "savaşın koruyucusu" rolünü üstlenmiş olmalıdırlar.

- 15 Seeden 1980
- 16 Bittel, ve Heidenheim. 1987; Bittel ve diğ-
erleri "Gütterbock" 1975: 170-172, Nr.
46; Haas 2002: 423; Seeher 2002: 116,
taf.7.
- 17 Balkan, 1957.
- 18 Donbaz 1998.

KAYNAKÇA

ALKİM, U. Bahadır
1968 *Anatolia I. From the Beginning to the
end of the 2. nd Millenium B.C.* Archaeologia
Mundi, Nagel Publishers, Geneva.

ALKİM, U. B., H.ALKİM ve Ö. BİLGİ
1988 *İkiztepe I*, TTK, Ankara,

AYDINGÜN G. Şengül
2006 A Focus on The Body Details of
Early Bronze Age Figurines and Idols of
Anatolia, Boletín de la Asociación Española
de Orientalistas Madrid: Año XLII-2006:19-
40.

2005 *Tunç Çağının Gizemli Kadınları/
Mysterious Women of The Bronze Age*, Yapı
Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

(GÜNDOĞAN)-AYDINGÜN, Şengül
2003 *Eski Tunç Çağında Anadolu Pişmiş
Toprak Figürin ve İdolları*, Hacettepe
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2003.

BALKAN Kemal, *Mama Kralı Anum-Hirbi'nin
Kaniş Kralı Warşama'ya Gönderdiği Mektup*,
TTK yayınevi, Ankara, 1957.

BİLGİ, Önder
1986 "İkiztepe Kazılarının 1984 Dönemi
Sonuçları" *Kazı Sonuçları Toplantısı*, VII,
111-118.

2001 *Protohistorik Çağda Orta Karadeniz
Bölgesi Madencileri*, İstanbul, 2001.

BİTTEL, Kurt
1934 *Prähistorische Forschung in
Kleinasien*, İstanbul.

1976 *Die Hethiter. Die Kunst Anatolien
vom Ende des 3. bis zum Anfang des I.
Jahrtausends vor Christus*. München.

1979 "Eine Kleinasiatische Nagelbronze"
*Florilegium Anatolicu Me'langes Offer a'
Emmanuel Laroche* (ed.) De. Boccard, Paris:
59-63.

BİTTEL, K., BOESSNECK, J. , DAMM,
B., GÜTERBOCK, H. G., HAUPTMANN H.,
NAUMANN R., SCHIRMER, W.,
1975 *Das Hethitische Felsheiligtum
Yazılıkaya*, Gebr. Mann, Berlin.

BİTTEL, K ve HEIDENHEIM
1987 "Der Schwertgott in
Yazılıkaya" *Akurgal'a Armağan Festschrift
Akurgal Anadolu (Anatolia) XXI*, 1978/1980,
DTCF Basımevi, Ankara. 21-28.

BOEHMER, R. M. ve H.G. GÜTERBOCK
1987 *Glyptik aus dem Stadgebiet von
Boğazköy. Grabungskampagnen 1931-1939,
1952-1978. Boğazköy-Hattuša Ergebnisse
der Ausgrabungen Herausgegeben von Kurt
Bittel XIV Die Glyptik von Boğazköy II.*
Berlin, Verlag Gebr. Mann.

DARGA, A. Muhibbe
1985 *Hitit Mimarlığı/1 Yapı sanatı
Arkeolojik ve Filolojik Veriler*, İstanbul
Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları
No: 3221, İstanbul.

1992 *Hitit Sanatı*, Akbank Kültür ve Sanat
Kitapları 56, İstanbul.

DONBAZ, Veyssel,
1998 Inscribed Spear Heads and Some
Tablets at the Gaziantep Archaeological
Museum *Altorientalische Forschungen*
25/1998-1, 173-185.

DÖNMEZ, Şevket
2000 *İlk Tunç Çağı Öncesi Orta Karadeniz
Bölgesinin Kültürel Gelişimi (İkiztepe
Çanak-Çömleği ile Küçük Eserleri Işığında)*,
Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji ve Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Bilim
Dalı, İstanbul,

DURU, Refik
2003 *Unutulmuş Bir Başkent Tilmen
(İslahiye Bölgesinde 5400 yıllık Bir
Yerleşmenin Öyküsü)*, Türsab Kültür
Yayınları, İstanbul.

ELLIS, R. S.
1968 *Foundation in Ancient Mesopotamia*,
New Haven and London.

EMRE, Kutlu,
1971 *Anadolu Kurşun Figürinleri ve Taş
Kalıpları*. Türk Tarih Kurumu Yayını. V. Seri
no. 5, Ankara.

1993 A Group of Hittite Statuettes from
Alaca Höyük, *İstanbul Mitteilungen* Band
43, :235-244, taf. 22-24.

2002 "Felsreliefs, Stelen, Orthostaten,
Großplastik als monumentale Form staatlicher
und religiöser Repräsentation.". *Hethiter
und Ihr Reich, das Volk der 1000 Götter*,
(ed) W. Jacop, 218-233. "Kaya Kabartmaları,
Steller, Ortastatlar, Görsel sanat: Devletin
ve Dinin Anıtsal İfadesi" *Hititler ve Hitit
İmparatorluğu, 1000 Tanrılı Halk (Ed.) W.
Jacop. Bonn, Stuttgart, Konrad Theiss
Verlag. 487-492.*

ESİN, Ufuk
1969 *Kuantitatif Spektral Analiz
Yardımla Anadolu'da başlangıcından Asur
Koloni Çağına kadar Bakır ve Tunç Madenciligi*,
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Yayınları No: 14276, İstanbul.

GÖKÇEN-KOCA, Seçil,
2006 M.Ö. 2. Bin'de Anadolu'da Görülen
Kadın ve Erkek Kıyafetleri, Hacettepe
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek
Lisans tezi, Ankara.

GÜTERBOCK, Hans Gustav
1993 *Gedanken über ein Hethitisches
Konigssiegel aus Boğazköy*, *İstanbul
Mitteilungen* 43:113-116.

HAAS Volkert
1994 *Geschichte der Hethitischen
Religion*, Leiden/New York/Köln.

2002 "Die Hethitische Religion" *Hethiter
und Ihr Reich, das Volk der 1000 Götter*,
(ed.) W. Jacop. 102-111, "Hitit Dini" *Hititler
ve Hitit İmparatorluğu, 1000 Tanrılı Halk*
(ed.) W. Jacop. Bonn, Stuttgart, Konrad
Theiss Verlag.: 438-442.

HOFFMANN, Herbert (edt.)
1964 *The Beauty of Ancient Art Exhibition
of the Norbert Schimmel Collection*, Mainz.

KARASU, Cem
1997 "Hititlerde Neden Bin Tanrı Vardı?"
1996 yılı *Anadolu Medeniyetleri Müzesi
Konferansları*, Ankara.175-192.

KÖKTEN-ERSOY, Hande
1998 "Two wheeled vehicles from Lydia
and Mysia" *İstanbul Mitteilungen*, Band
48:107-133.

KULAÇOĞLU, Belma
1992 *Tanrılar ve Tanrıçalar*, Ankara
Anadolu Medeniyetleri Müzesi Katalogu,
İstanbul.

1999 "Anadolu Medeniyetleri Müzesi Altın
Serpüslü Gümüş Tanrı Heykelciği" Anadolu
Medeniyetleri Yıllığı 1998, Ankara.: 125-
130.

NEVE, Peter
1993 *Hattusa: Stadt der Götter und
Tempel, Antike Welt Sonderheft*, Mainz am
Rhein.

OSTEN, Hans H. Von der
1937 The Alishar Höyük Seasons of
1930-32, Part II. OIP XXIX, Chicago.

ÖZGÜÇ, Nimet
1965 *Kültepe Mühür Baskılarında Anadolu
Grubu*, Türk Tarih Kurumu Yayını, V. Seri
No:22, Ankara.

1979 "God and Goddesses with identical
Attributes during The Period of Old Assyrian
Trade Colonies" *Florilegium Anatolicum
Me'langes Offers a'Emmanuel Laroche* (ed.)
De. Boccard, Paris.

2002a "Götterprozessionen, Kriegs-
und Jagdszenen Ein Überblick über
den Motivreichtum anatolischer Roll-und
Stempelsiegel des 20.-18. Jahrhundert v.
Chr". *Hethiter und Ihr Reich, das Volk der
1000 Götter*, (ed) W. Jacop. Bonn: 234-
239. "Tanrı Alayları, Savaş ve Av sahneleri"
*Hititler ve Hitit İmparatorluğu, 1000 Tanrılı
Hal* (Ed.) W. Jacop. Bonn, Stuttgart, Konrad
Theiss Verlag: 493-496.

2002b "Erlesene Werke der Kleinkunst
Anatolische Elfenbeinschnitzereien"
*Hethiter und Ihr Reich, das Volk der 1000
Götter*, (ed) W. Jacop. Bonn:244-247.

"Seçkin Sanat Eserleri Anadolu Fildişi
Yapıları" *Hititler ve Hitit İmparatorluğu,
1000 Tanrılı Halk* (Ed.) W. Jacop. Bonn,
Stuttgart, Konrad Theiss Verlag: 498-499.

ÖZGÜÇ, Tahsin
2002a "Frühe Zeugnisse Religiöser
Volkskunst. Bleistatuetten und ihre
steinernen Gußformen im 20.-18. Jahrhundert
v. Chr. *Hethiter und Ihr Reich, das Volk der
1000 Götter*, (ed) W. Jacop: 240-243; "Dini
Halk Sanatının Erken Örnekleri M.Ö. 20-18.
Yüzyıllarda Kurşun Figürinler ve Taş Kalıpları"
*Hititler ve Hitit İmparatorluğu, 1000 Tanrılı
Halk* (Ed.) W. Jacop. Bonn, Stuttgart, Konrad
Theiss Verlag. 497.

2002b "Alacahöyük" *Hethiter und Ihr
Reich, das Volk der 1000 Götter*, (ed) W.
Jacop.:172-175; "Alacahöyük" *Hititler ve
Hitit İmparatorluğu, 1000 Tanrılı Halk* (Ed.)
W. Jacop. Bonn, Stuttgart, Konrad Theiss
Verlag.: 468-470.

2005 Kültepe: *Kaniš/Neša*, Yapı Kredi
Yayıncılık, İstanbul.

PARROT, André
1948 *Tello, Vingt Campagnes de Fouilles
1877-1933, Paris*, 56,57 fig. 14.

PEET, T. E.
1909 "Two Prehistoric Figurines From
Asia Minor" *Annals of Archaeology and
Anthropology*: 145-147.

SEEHER, Jürgen
2002 "Ein Einblick in das
Reichspantheon Das Felsheiligtum von
Yazılıkaya: *Hethiter und Ihr Reich, das Volk
der 1000 Götter*, (ed) W. Jacop.: 112-117;
"İmparatorluk Panteonu'na Bakış Yazılıkaya
Tapınağı" *Hititler ve Hitit İmparatorluğu,
1000 Tanrılı Halk* (Ed.) W. Jacop. Bonn,
Stuttgart, Konrad Theiss Verlag: 443-444.

SEEDEN, Helga.
1980 *The Standing Armed Figurines in
Levant, Prähistorische Bronzefunda 1/1*
München.

STROMMINGER, Eva, M. HIRMER
1964 *5000 Years of the Art of
Mesopotamia*, London.

YAYIN İLKELERİ

Uluslararası standartlara uygun,
nitelikli bir dergi çıkarabilmek siz değerli bilim adamlarımızın ve müzecilerin
çalışmalarını aşağıda belirtilen kurallara uygun göndermeleri ile
mümkün olacaktır.

- Yazarın tercihinine göre Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca dillerinden birinde yazılan ve mutlaka özgün olması gereken makaleler, konusuna göre belirlenen "Bilimsel Danışmanlar" tarafından incelendikten sonra yayımlanır. Gerektiğinde gerekçeleri ile birlikte gözden geçirilmek üzere yazarına iade edilir.
- Makaleler PC'de yazılmalı ve Word veya Adobe InDesign programları kullanılmalıdır. Makaleler A4 kağıda 16.5x24.5 cm'lik bir alan içine çift sütun olarak 11.5 punto ve bir satır aralığıyla Comic Sans MS ya da Times karakterleriyle, maksimum 10 sayfa olarak yazılmalıdır. Başlıklar ve yan başlıklar bold yazılmalıdır. Referanslar 11.5 punto yazılarak makalenin arkasında notlar halinde verilmelidir.
- Çizim, fotoğraf ve slaytların toplamı 15 adetten fazla olmamalıdır. Fotoğraflar yapıştırılmamalı, bantlanmamalıdır. Çizim ve fotoğrafların arkasına numara, araştırmacı adı, yön oku mutlaka konulmalıdır. Makalede belirtilen fotoğraf sayısı ile gönderilen fotoğraf sayısı birbirini tutmalıdır. Çizim ve fotoğraflar baskıda iyi sonuç verecek nitelikte olmalı, fotoğraflar fotokopi veya bilgisayar çıktısı olmamalı ve mutlaka renkli olmalıdır. Çizimler (Çizim:), resimler (Resim:), haritalar (Harita: ...) biçiminde gösterilip numaralandırılmalı, kesinlikle levha sistemi kullanılmamalıdır. Resimler CD veya diskette gönderilecekse, yüksek çözünürlükte taranıp JPEG veya TIFF formatında kayıt yapılmalıdır.
- Makaleler mutlaka yeni bir disket veya CD'ye kaydedilmeli ve çıktısı ile birlikte gönderilmelidir. Disket veya CD'deki makale ve çıktı kesinlikle uyumlu olmalıdır. Disket veya CD'deki makale ile çıktıdaki makale uyumlu olmadığı takdirde disket veya CD baz alınacaktır.
- Türkçe yazılan makalelerde 500 kelimeyi aşmayan İngilizce, Almanca veya Fransızca, yukarıda belirtilen dillerden birinde yazılmış makalelere ise mutlaka Türkçe özet eklenmelidir.
- Yazarlara makalenin yayımlandığı dergiden 5'er adet gönderilir.
- Makalelere unvan ve yazışma adresi yazılmalıdır.
- Gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın geri gönderilmez.
- Derginin Ekim-Kasım ayları arasında çıkarılması planlandığından yazılar, yayın kurulunda değerlendirme süresi dikkate alınarak, Ocak-Mayıs ayları arasında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Arşiv ve Yayınlar Şubesi Müdürlüğü 2. TBMM 06100 Ulus-Ankara adresine gönderilmelidir. Mayıs ayından sonra elimize ulaşan makaleler bir sonraki sayıda değerlendirilecektir.